

**TA'LIM JARAYONIDA MILLIY QADRIYATLAR VA MILLIY
G'OYALAR ASOSIDA YOSHLARNING VATANPARVARLIK
TUYG'USINI SHAKLLANTIRISH METODIKASI**

Suyunova Dilnoza Abdurazzoqova,

Qashqadaryo viloyati

Koson tumani 29-maktab o'qituvchisi

Annotatsiya. Mazkur maqolada ta'lim jarayonida milliy qadriyatlar va milliy g'oyalar asosida yoshlarning vatanparvarlik tuyg'usini shakllantirishning pedagogik asoslari, mazmuni va metodik imkoniyatlari yoritilgan. Globallashuv, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi hamda turli madaniy ta'sirlarning kuchayishi sharoitida yosh avlodda milliy o'zlikni anglash, tarixiy xotiraga hurmat, ona Vatanga sadoqat va fuqarolik mas'uliyatini rivojlantirish muhim pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. Maqolada milliy qadriyatlarning yoshlar ma'naviy kamolotidagi o'rni, milliy g'oyaning tarbiyaviy ahamiyati hamda vatanparvarlik tarbiyasining zamonaviy ta'lim tizimidagi imkoniyatlari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar. Milliy qadriyatlar, milliy g'oya, vatanparvarlik, yoshlar tarbiyasi, ma'naviy kamolot, milliy o'zlik, fuqarolik mas'uliyati, pedagogik metodlar, interfaol ta'lim, tarixiy xotira.

Аннотация. В данной статье освещаются педагогические основы, содержание и методические возможности формирования у молодежи чувства патриотизма на основе национальных ценностей и национальных идей в образовательном процессе. В условиях глобализации, ускоренного развития информационно-коммуникационных технологий и усиления различных культурных влияний одной из важнейших педагогических задач является развитие у подрастающего поколения национального самосознания, уважения к исторической памяти, преданности Родине и гражданской

ответственности. В статье анализируется роль национальных ценностей в духовном совершенствовании молодежи, воспитательное значение национальной идеи, а также возможности патриотического воспитания в современной системе образования.

Ключевые слова. *Национальные ценности, национальная идея, патриотизм, воспитание молодежи, духовное совершенствование, национальное самосознание, гражданская ответственность, педагогические методы, интерактивное обучение, историческая память.*

Annotation. *This article covers the pedagogical foundations, content and methodological possibilities of the formation of a patriotic feeling of youth on the basis of national values and national ideas in the educational process. In the context of globalization, the rapid development of information and communication technologies and the strengthening of various cultural influences, the development of national identity awareness, respect for historical memory, loyalty to the motherland and civic responsibility in the younger generation is one of the important pedagogical tasks. The article analyzes the role of national values in the spiritual maturation of young people, the educational significance of the National idea and the possibilities of patriotic education in the modern educational system.*

Keywords. *National values, National idea, patriotism, youth education, spiritual maturity, national identity, civic responsibility, pedagogical methods, interactive education, historical memory.*

Bugungi globallashuv sharoitida yosh avlodni ma'naviy barkamol, mustaqil fikrlaydigan, milliy qadriyatlarga hurmat bilan munosabatda bo'ladigan va o'z Vatanining taraqqiyotiga daxldorlik hissini tuyadigan shaxs sifatida tarbiyalash ta'lim tizimining muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Jamiyatning kelajagi, uning ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyoti, tinchligi va barqarorligi ko'p jihatdan yoshlarning bilim darajasi, dunyoqarashi, axloqiy fazilatlari hamda fuqarolik pozitsiyasiga bog'liq. Shu sababli ta'lim jarayonida milliy qadriyatlar va milliy g'oyalar asosida

vatanparvarlik tuygʻusini shakllantirish masalasi alohida ilmiy-pedagogik ahamiyat kasb etadi.

Oʻzbekiston Respublikasining Konstitutsiyasida inson huquqlari, erkinliklari, fuqarolarning burchlari hamda jamiyat va davlat hayotining muhim tamoyillari belgilangan. “Ta’lim to’g’risida”gi Qonunda esa ta’lim sohasining asosiy tamoyillari va ta’lim-tarbiya jarayonining huquqiy asoslari mustahkamlangan [1; 2]. Ushbu huquqiy asoslar yoshlarni milliy va umuminsoniy qadriyatlarni hurmat qiladigan, mas’uliyatli va faol fuqarolar etib tarbiyalash uchun muhim yoʻnalishlarni belgilaydi.

Milliy qadriyatlar muayyan xalqning tarixiy tajribasi, turmush tarzi, ma’naviy merosi, axloqiy qarashlari va ijtimoiy munosabatlari asosida shakllangan moddiy hamda ma’naviy boyliklar majmuasidir. Ular xalqning oʻziga xosligini saqlash, avlodlar oʻrtasidagi ma’naviy uzviylikni ta’minlash va yoshlarning ijtimoiy hayotga moslashishida muhim oʻrin tutadi.

Oʻzbek xalqining milliy qadriyatlari qatoriga kattalarga hurmat, kichiklarga izzat, mehmondoʻstlik, mehr-oqibat, oʻzaro yordam, oilaga sadoqat, mahalla hamjihatligi, mehnatsevarlik, ilmga intilish va tinchlikni qadrlash kabi fazilatlarni kiritish mumkin. Mazkur qadriyatlar yoshlarning axloqiy dunyoqarashini shakllantirish bilan birga, ularning jamiyat oldidagi mas’uliyatini anglashiga ham yordam beradi.

Milliy qadriyatlarning tarbiyaviy ta’siri, avvalo, ularning hayotiy mazmuni bilan belgilanadi. Masalan, hashar an’anasi yoshlar ongida jamoaviylik, oʻzaro yordam va umumiy manfaat uchun mehnat qilish tushunchalarini mustahkamlaydi. Keksalarni e’zozlash an’anasi tarixiy xotira va avlodlar davomiyligiga hurmatni rivojlantiradi. Milliy bayramlar, xalq ogʻzaki ijodi, maqollar va tarixiy rivoyatlar esa yoshlarning milliy madaniyatga qiziqishini oshiradi.

Islom Karimovning “Yuksak ma’naviyat — yengilmas kuch” asarida ma’naviyat, tarixiy xotira, milliy oʻzlik va yoshlar tarbiyasi masalalariga katta e’tibor qaratilgan [3]. Asarda ilgari surilgan ma’naviy merosni asrash va undan yosh avlod tarbiyasida foydalanish gʻoyalari milliy qadriyatlarning ta’limdagi

ahamiyatini tushunishga yordam beradi.

Abdulla Avloniy o'zining "Turkiy guliston yoxud axloq" asarida tarbiya, axloq va inson kamolotining o'zaro bog'liqligini yoritgan [4]. Uning qarashlarida yosh avlodning bilimli, odobli va jamiyatga foydali inson bo'lib voyaga yetishi muhim masala sifatida namoyon bo'ladi. Bu fikrlar bugungi ta'lim jarayonida ham o'z ahamiyatini saqlab qolgan.

Milliy qadriyatlar asosidagi vatanparvarlik tarbiyasi boshqa xalqlarning madaniyatini inkor etish yoki milliy ustunlik g'oyasini shakllantirishni anglatmaydi. Aksincha, u o'z milliy merosini qadrlash bilan birga, boshqa xalqlarning tarixi, tili, diniy e'tiqodi va madaniyatiga hurmat bilan munosabatda bo'lishni ham nazarda tutadi. Shu jihatdan milliy va umuminsoniy qadriyatlar o'zaro uyg'unlikda o'rgatilishi lozim.

Ta'lim muassasasi yoshlarning bilim olishi bilan bir qatorda, ularning dunyoqarashi, ijtimoiy munosabatlari va axloqiy fazilatlari shakllanadigan muhim muhit hisoblanadi. O'qituvchi tomonidan tashkil etiladigan darslar, tarbiyaviy mashg'ulotlar, amaliy topshiriqlar va jamoaviy loyihalar vatanparvarlik tarbiyasini izchil amalga oshirishga imkon beradi.

Interfaol metodlar o'quvchilar va talabalarni ta'lim jarayonining faol ishtirokchisiga aylantiradi. Ular mustaqil fikrlash, dalillarni tahlil qilish, muammolarga yechim topish va jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Mazkur ko'nikmalar vatanparvarlikning amaliy mazmunini anglashda muhim ahamiyatga ega.

Yoshlar "Milliy qadriyatlarni asrash va zamonaviy taraqqiyot o'rtasidagi uyg'unlik", "Raqamli muhitda milliy o'zlikni saqlash" yoki "Fuqarolik mas'uliyati va yoshlarning ijtimoiy faolligi" kabi mavzularda munozara olib boradilar. O'qituvchi munozarada dalillarga asoslanish, qarama-qarshi fikrni hurmat qilish va xulosalarni mantiqan bayon etish qoidalariga amal qilinishini ta'minlaydi.

Mazkur metod real yoki shartli hayotiy vaziyatlarni tahlil qilishga asoslanadi. Masalan, mahallada tarixiy obidani asrash, maktab hududini obodonlashtirish yoki internetda milliy madaniyatga oid noto'g'ri ma'lumot

tarqalishiga munosabat bildirish kabi vaziyatlar beriladi. Yoshlar muammoni aniqlab, uning sabablarini o'rganadilar va amaliy yechimlar taklif etadilar. Natijada vatanparvarlik tushunchasi kundalik hayotdagi mas'uliyatli harakatlar bilan bog'lanadi.

O'quvchilar va talabalar "Mening mahallam tarixi", "Oilamizning qadriyatlari", "Yoshlar va ekologik mas'uliyat", "Buyuk ajdodlar merosi" kabi mavzularda loyihalar tayyorlashlari mumkin. Loyihalar davomida ular ma'lumot to'playdilar, tarixiy manbalarni o'rganadilar, suhbatlar tashkil etadilar, natijalarni taqdim qiladilar. Bu jarayon izlanish, hamkorlik, tashabbuskorlik va ijtimoiy faollikni rivojlantiradi.

Tarixiy xotira yoshlarning o'z xalqining o'tmishi, erishgan yutuqlari, sinovlari va taraqqiyot yo'li haqida tasavvurga ega bo'lishini ta'minlaydi. Tarixiy voqealarni xolis va manbalarga asoslangan holda o'rgatish yoshlarda milliy o'zlikni anglash, o'tmishdan saboq olish va kelajak uchun mas'uliyatni his etish ko'nikmalarini shakllantiradi.

Ta'lim jarayonida tarixiy obidalar, muzeylar, qo'lyozmalar, arxiv hujjatlari, xalq og'zaki ijodi namunalari va buyuk mutafakkirlarning asarlaridan foydalanish samarali hisoblanadi. Masalan, Amir Temur, Mirzo Ulug'bek, Alisher Navoiy, Zahiriddin Muhammad Bobur, Abu Ali ibn Sino va Abu Rayhon Beruniy merosini o'rganish orqali yoshlar ilm-fan, adolat, ma'rifat, ijodkorlik va jamiyat taraqqiyotining ahamiyatini anglaydilar.

Maktab va oliy ta'lim muassasalarida muzeylarga sayohatlar, tarixiy joylarga o'quv ekskursiyalari, ma'naviy-ma'rifiy uchrashuvlar, kitobxonlik kechalari va ijodiy tanlovlarni tashkil etish mumkin. Bunday tadbirlar yoshlarning bilimni kengaytirish bilan birga, milliy merosga nisbatan hissiy munosabatini ham rivojlantiradi.

Hozirgi yoshlarning katta qismi axborotni raqamli vositalar orqali qabul qiladi. Shu sababli vatanparvarlik tarbiyasida zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan maqsadli foydalanish muhimdir. Elektron kutubxonalar, raqamli muzeylar, virtual ekskursiyalar, ta'limiy videolar, interaktiv xaritalar va multimedia

taqdimotlari milliy tarix hamda madaniyatni o'rganishni qiziqarli va tushunarli shaklga keltiradi.

Masalan, o'quvchilar O'zbekistonning tarixiy obidalarini haqida raqamli taqdimot yaratishlari, milliy adabiyot namunalari asosida videolavha tayyorlashlari yoki mahalliy tarixga oid ma'lumotlarni elektron xaritada joylashtirishlari mumkin. Bunday faoliyat yoshlarning raqamli savodxonligini oshirish bilan birga, ularni milliy merosni zamonaviy vositalar yordamida targ'ib qilishga undaydi.

Biroq raqamli muhitda axborotning ishonchliligini tekshirish, manbalarni ko'rsatish, mualliflik huquqiga rioya qilish va turli madaniy qarashlarga hurmat bilan munosabatda bo'lishga ham o'rgatish kerak. Chunki vatanparvarlik tanqidiy fikrlash, mas'uliyatli axborot iste'moli va fuqarolik madaniyati bilan chambarchas bog'liq.

Yoshlarning vatanparvarlik tuyg'usini shakllantirish uzluksiz, izchil va maqsadli pedagogik jarayon bo'lishi kerak. Buning uchun ta'lim mazmuni, metodlar, tarbiyaviy muhit va baholash mezonlari o'zaro uyg'unlashtirilishi lozim.

Umuman olganda, milliy qadriyatlar va milliy g'oyalarni ta'lim jarayoniga oqilona integratsiya qilish yoshlarning Vatanga sadoqatini, milliy merosga hurmatini va jamiyat oldidagi mas'uliyatini rivojlantirish uchun muhim pedagogik imkoniyat yaratadi. Vatanparvarlik tarbiyasining asosiy maqsadi yoshlarni faqat milliy tarix va qadriyatlarni biladigan shaxslar sifatida emas, balki o'z bilimlari, halol mehnati, tashabbuskorligi va mas'uliyatli xatti-harakatlari bilan Vatan ravnaqiga hissa qo'shadigan fuqarolar sifatida voyaga yetkazishdan iborat.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. Yangi tahrir. – Toshkent, 2023.
2. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2021.
3. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. O‘RQ-637, 2020-yil 23-sentabr.
4. Karimov I.A. Yuksak ma’naviyat — yengilmas kuch. – Toshkent: Ma’naviyat, 2008.
5. UNESCO. Global Citizenship Education: Topics and Learning Objectives. – Paris: UNESCO, 2015.
6. Banks J.A. Cultural Diversity and Education: Foundations, Curriculum, and Teaching. – New York: Routledge, 2015.